СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXXI. | Число 227. | Джерзи Сити, Н. Дж., субота, 29. вересня, 1923. | VOL. XXXI. | No. 227. | Jersey City, N. J., Saturday, September 29, 1923. | THREE CENTS

РОЗВЯЗАНА ЛЕҐІСЛЯТУРА ВДАЄТЬСЯ ДО СУДУ

ОКЛАГОМА СИТІ, 27. вересня. — Члени низшої палати стейтової леґіслятури, котрої надзвичайне засіданнє, скликане для обжалованя губернатора стейту за надужиттє власти, губернатор розвязав, подали в суд прозьбу о виданнє судового приказу проти військових офіцирів, забороняючого їм перешкаджати послам у відбуванню засідань.

З огляду на те, що прозьба була подана сподудня, судя не мав часу того дня розглянути справи; за згодою обох сторін назначив він переслуханнє на слідуючий вівторок.

Внесши позов, посли стали розїздитися домів, давши вперед слово, що зберуться на засіданнє, як лишень їх покличе посол Мекбі, котрого вони признають чимось в роді неурядового предсідателя.

ЩЕ ОДИН ПОЗОВ ПРОТИ ВОЄННОГО ПРАВА

ОКЛАГОМА СИТІ, 27. вересня. — Сенфорд, шериф з округи Оклагоми Сіті, вніс в суд позов, яким просить суд видати приказ („інджанкшен") військовим офіцирам покинути його канцелярію.

З огляду на те, що військові урядники заняли канцелярію шерифа з хвилею проголошення виїмкового стану в Оклагома Ситі, позов иншими словами домагаєть від суду розібрати питаннє, чи оголошеннє виїмкового стану було правним.

СВАРКА ЗА ТОРГОВАННЄ ВУГЛЕМ

НЮ ЙОРК, 27. вересня. — Межи нюйорським міським комітетом торговиць котрого голова, пані Вельцмидер, розпочала широку організацію жінок для боротьби проти підвисшування цін на вугль, а нюйорськими купцями вугля розвинулася завзята газетярська боротьба.

Пані Вельцмаєр закидає торговцям вугля, що вони передержують в себе вугля, щоби підбити в гору його ціни. Торговці вугля перечуть сьому закидови, а один великий вуглевий купець жертвував 5,000 долярів на публичну ціль, як лише хтось докаже, що контрийнебудь купець вугля такого допускаєсь.

ДОМАГАЮТЬСЯ УСТАЛЕНЯ ВИСОКИХ ЦІН НА ЗБІЖЕ

ВАШІНГТОН, 27. вересня. — У президента Кулиджа явилася депутація банкирів, фармерських організацій та конґресменів зі шістьох середно-західних стейтів, домагаючися від нього, щоби він постарався о усталення високих цін на збіже через привернення назад так званої збіжевої корпорації, що в час війни установляла ціни, та обниженнє тарифи перевозу збіжа зелізницями. Депутація домагалася теж надзвичайної сесії конґресу.

Президент Кулидж не дав депутації ясної відповіди.

ДЕПОРТУЮТЬ МУРИНІВ З МІСТА

СПРУС ПАЙН, Норт Каролайна, 27. вересня. — Товпа, зложена з яких 200 білих, розярених чуткою про напад одного Мурина на білу женщину, напала на доми Муринів, примушує їх під загрозою револьверів виходити на вулицю, відводить їх на зелізничий дворець, всаджує на тягарові поїзди та відсилає геть з міста.

АМЕРИКАНСЬКІ СЕНАТОРИ ПРО ЛІҐУ

ВАШІНГТОН, 27. вересня. — Американський сенатор Робінсон, що вернув недавно з двомісячної подорожи по Европі, заявив газетярам, що Ліґа Народів удержується, робить добру роботу та робилаби ще кращу, якиб Злучені Держави до неї надежали.

Сенатор Меккелар, котрий теж вернув з Европи, назвав поступованнє Ліґи Народів в справі італійсько-грецького непорозуміння діточим, та додав, що вона моглаби мати богато більше поваги, якби до неї належала Америка.

СТРАШУТЬ МАЛЬОВАНИМ ЧОРТОМ

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 27. вересня. — На зборах Американського Товариства Банкирів виступав ґенеральний адвокат сього товариства з промовою, в якій остерігав зібраних перед зростаючими радикальними рухами.

Він говорив теж про потребу урядової акції проти сих рухів, які буцімто мають бути дуже популярні серед імігрантів. Він радив ужити для сеї цїли поліційних способів, як записування чужинців.

АПТЕКАРІ ПРОТИ ПРОДАЖІ АЛЬКОГОЛЮ В АПТЕКАХ

БОСТОН, 27. вересня. — На зборах Національного Товариства Аптекарів виступав цілий ряд бесідників, протестуючих проти продажі алькоголю в аптеках („драгсторах").

ПИНШО ЩЕ НЕ РІШИВСЯ КАНДИДУВАТИ НА ПРЕЗИДЕНТА

ГАРИСБУРҐ, Па., 27. вересня. — Ґубернатор Пиншо заявив публично, що він ще не рішився старатися о кандидатуру на президента Злучених Держав.

ТРОЄ ЛЮДИЙ ПОГИБЛО ВІД ВИБУХУ ЗБІРНИКА ҐАЗОЛІНИ

БАЙОН, Ню Джерзі, 27. вересня. — Наслідком вибуху двох збірників ґазоліни в фабриці Бейкер Кастор Ойл Ко. в Байоні погибло на місци трох робітників, а 8 других віднесло тяжкі тілесні ушкодження.

„ЗА БОГАТО РОБОТИ"

СИРАКЮЗ, Ню Йорк, 27. вересня. — Місцевий федеральний прогибіційний комішенер Ґайбі зрезиґнував через навал праці, причинений зростаючим числом нарушень прогибіційного закона.

НАСЕЛЕННЄ МІСТА ДЖЕРЗИ СИТІ

Поліція міста Джерзи Сіті, Н. Дж., обчисляє, що тепер тутешнє населеннє виносить 326,924.

Сє населеннє складається із 75,750 родин, значить, що пересічно родина в місті складається з біля 4 осіб.

Домів в Джерзи Сити є 31,000, значить, що пересічно в одному домі живе 10 осіб.

ЗЛОДИ В ШПИТАЛИ

Міський нюйорський судля Левін назвав найподлійшим злодієм, якого він колинебудь перед собою бачив, Джека Ґередію, котрого поставлено перед нього під закидом крадежий в шпитали, де він працював помічником. Мав він красти не лишень годинники від ординуючих там лікарів, але й забавки, які виробляли деякі невилічимо хорі воєнні ветерани, заробляючи в сей спосіб на прожиток.

Судля наложив на нього незвичайно високу кавцію („бейл") в сумі 5,000 долярів.

ДОЛЯРИ ДО ЕВРОПИ.

Обчисляють, що за останній фіскальний рік (від липня 1922 до липня 1923) Американці, що подорожували по Европі, видали там $300,000,000.

Крім того ріжні запомогові комітети і приватні особи переслали в тому році своїм родинам $400,000,000.

Далі обчислено, що в тому році в Америці закуплено европейських цінних паперів за біліон.

Не обчислено ще тількі, кілько долярів вивезли поворотці з Америки до Европи і відсі вислано в долярах.

Але в кождому разі і та сума вже велика поміч старій Европі, що має повно безвартних паперових гроший і тому Европа не повинна дуже нарікати, що Америка її покинула і забула.

ЗАКУПИВ СТАРИХ СКРИПОК ЗА ЧВЕРТЬ МІЛІОНА ДОЛ.

З Лондону повідомляють, що нюйорський бизнесмен Рудолоф Вурліцер закупив в Глесґові, в Англії, славну збірку старих скрипок від Р. Д. Ваддела за $250,000.

СПЕКА НА УКРАЇНІ.

При кінці серпня запанувала на Україні спека, яка доходить до 45 степ. Реоміра.

МІНІСТЕР ПРОСВІТИ БЕХИНЄ В УЖГОРОДІ.

Міністер шкільництва й народної освіти Рудольф Бехине приїхав дня 6 с. м. до Ужгороду. Дня 7 с. м. приняв богато делегацій, а вечером прийняв журналістів подав їм декілька інформацій про стан шкільництва та пляни праці на будуче. В наороднім шкільництві міністер виразно підчеркував, що там будуть вчити лиш на народній мові і жадні політичні комбінації цеї справи змінити не можуть. Це саме відноситься до середного шкільництва, в якім тепер язиковий хаос. Принціпіяльно також наука на народній мові, але яка це мова, рішить комітет фільльоґів, доповнена місцевими знавцями мови на підставі дотепершної літератури й инших джерел. Значить на сей рад допустять до комісії й кацапів, які зможуть науково доказувати абсурд про общерусску мову. Була вже раз, а саме 4. грудня 1919 р., постанова прирусської академії наук, що тутешня мова це мова українська, але кацапи не хочуть цего признати і хочуть ще комісії.

Подорож пана міністра мала характер інспекційний. Обїхав він декілька шкіл. Замітив що він зразу підмітив, що тут інтеліґенція не має звязки з народом, бо свариться за окінчення слів, а не за річи, які народ болять і які народови близькі.

Міністер заповів між ин., що буде покликаний до життя науковий інститут в Ужгороді, якого ціллю буде плекання науки, а який буде складатися з директорів й професорів середних шкіл, шкільних інспекторів і фаховців. Буде він мати 4 секції; фільософічно-педаґоґічну, історичну, природописну й язикову. Буде він закладати курси, читальні, бібліотеки дощо.

Міністер був також на виставі „Руського Театру", що 8. с. м. виставив „Майську ніч".

ПРОПАВ ХЛОПЕЦЬ

Р фарми родичів в Саратога, Ню Йорк, пропав дволітний хлопчика, Вальтер Робек. Розпучені родичі повідомили сейчас шерифа, котрий зорганізував сейчас пошукуваннє за дитиною. По довгім пошукуванню громада шукачів найшла дитину які три милі від дому, обезсилену зовсім ходом та голодом.

ПРОТЕСТАЦІЙНЕ ВІЧЕ В КАНАДІ ПРОТИ УВЯЗНЕННЯ МИТР. ШЕПТИЦЬКОГО.

Часопись „Канадійський Українець" повідомляє, що в неділю, дня 16-го с. м., відбулось у Виннипегу, Ман., в салі Інституту Просвіти масове протестаційне віче канадійських Ккраїнців в справі останнього безпримірного насильства ляцького правительства над головою української католицької Церкви, митрополитом А. Шептицьким. Велика саля була виповнена по береги. Предсідателем віча був старенький виннипеґський громадянин д. А. Козаченко, а референтом о. Мих. Оленьчук. Понизшу депешу до Ліґи Народів ухвалив зібраний нарід стоячи:

Українці, горожани Канади, зібрані на віуч 16. вересня в салі Інституту Просвіти у Виннипеґу, звертають Вашу увагу на нелюдське та злочинне поведенне Поляків з Українцями в Галичині, якого вершком є арештованне Поляками батька українських воєнних сиріт митрополита Андрея Шептицького. Проти сього ми протестуємо з великим обуреннем і просимо Вас зажадати від польського правительства негайного увільнення голови нашої Церкви.

Зібрані Українці також домагаються уневажнення рішення ради амбасадорів з дня 14. марта, 1923.

14,000,000 АВТОМОБІЛІВ.

В Злучених Державах є тепер 14 міліонів.

За саме реджістрованнє сих автомобілів власники заплатили за один рік 140 міліонів долярів, а річне удержанне сих автомобілів коштує 6 біліонів долярів.

Америка має більше автомобілів як уся решта світа.

СНІГ В МАНІТОБІ.

Перший сніг сеї осени упав 11 вересня в вівторок вечером в околиці Окві. 40 миль на захід Виннипеґу. Снігу упало понад 2 цалі.

САМОВБИВСТВО СТАРУШКИ

В Берліні наслідком нужди поповнила самовбивство 90-літна старушка Кароліна Штенгер. Нещасна старушка випродала всі меблі, а як не стало вже нічого за що можнаб купити харків — повісилася в порожній кімнаті.

МІНІСТЕР ВІЙНИ ҐЕСЛЕР ДИКТАТОРОМ НІМЕЧЧИНИ

БЕРЛІН, 27. вересня. — Німецький міністерський кабінет постановив на нічній конференції проголосити в Німеччині стан облоги й іменував міністра оборони Ґеслера диктатором Німеччини.

Се запорядження ізза заповіданих бунтів і заворушень з боку німецьких комуністів і монархістів, а також і тому, що Баварія випередила берлінське федеральне правительство і ще годину передтим баварське правительство проголосило у себе стан облоги й іменувало фон Кара диктатором.

ОДНОДНЕВНИЙ ЗАГАЛЬНИЙ СТРАЙК В РУРЩИНІ

ДІССЕЛДОРФ, Німеччина, 27. вересня. — Німецькі майнерські юнії в Рурщині проголосили однодневний загальний страйк задля протесту проти покинення боротьби при помочі пасивної резистенції проти французьких окупантів в Рурщині.

БОЛДВИН КАЖЕ, ЩО МІЖ АНҐЛІЄЮ І ФРАНЦІЄЮ ТЕПЕР Є ДОВІРЄ

НОРТҐЕМПТОН, Анґлія, 27. вересня. — Нині тут промовляв британський премієр Стенлі Болдвин.

У своїй промові він заявив, що коли він обняв премієрство, панувало недовірє між Анґлією і Францією, а тепер настрій цілком змінився і запанувало взаїмне довіре.

МАЛІ ДЕРЖАВИ В ОБОРОНІ ГРЕЦІЇ

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 26. вересня. — Члени Ліґи Народів дорікають, що Ліґа покинула Грецію у її спорі з Італією і віддала її на пожерте впливатський „конференції амбасадорів", яка намагається дусити її по наказам італійського премієра Мусоліні.

Представники малих держав заповідають з того приводу бучу на Зборі Ліґи Народів.

ІТАЛІЯ ЗАБИРАЄТЬСЯ З ОСТРОВА КОРФУ

АТЕНИ, столиця Греції, 27. вересня. — Італійці покинули нині грецький остров Корфу, який держали від 31. серпня.

Італійський прапор знято при вистрілах італійських воєнних кораблів і грецького корабля Смирна. Опісля піднято грецький прапор, який теж італійські кораблі привітали вистрілом.

Відтак відплили італійські воєнні кораблі, але небавком знову вернулись. З Риму доносять, що вони ще заждуть, поки грецьке відшкодованне не буде в Римі.

АМЕРИКАНСЬКІ ВОЄННІ КОРАБЛІ ЗАБИРАЮТЬСЯ З ВОД ЦАРГОРОДА

ЦАРГОРОД, столиця Туреччини, 27. вересня. — Віддів американської воєнної фльоти, який тут був у пристані, забирається відсі і кораблі поплинуть на море чорне й Еґейське.

БОЛГАРСЬКА ВЛАДА ЗДАВЛЮЄ ДАЛІ КОМУНІСТИЧНІ ПОВСТАННЯ

СОФІЯ, столиця Болгарії, 26. вересня. — Болгарський премієр Занков заявль, що комуністичні бунти, які вибухли були в ріжних сторонах Болгарії, вже в переважній більшости здавлені. Богато з комуністичних лідерів по приході війска поповнило самовбивства, а многих повбивало само населенне.

Він заявив, що болгарське правительство переведе боротьбу проти комуністичних повстанців до остатка, поки їх цілком не виконрінить.

Вони ведуть свою акцію — зазначив Занков — за гроші московського „третього інтернаціоналу".

Адіянтська контрольна військова комісія позволила болгарському урядови побільшити армію відповідно з потребою для здавлення комуністичних повстань.

БОРОТЬБА В БОЛГАРІЇ ТРИВАЄ ДАЛІ

АТЕНИ, столиця Греції, 27. вересня. — Із Софії, столиці Болгарії, повідомляють, що боротьба державного війска проти комуністично-аграрного повстання триває дальше.

Досі, як подають софійські вісти, по обох сторонах згинуло 2,000 осіб, а раненых було до 10,000.

БОЛГАРСЬКЕ ВІЙСКО ОБЛЯГАЄ „КОМУНІСТИЧНУ РЕПУБЛИКУ"

СОФІЯ, 26. вересня. — Комуністи на спілку зі своїми союзниками аґраріями заняли місто Фердинанд і сусідне село Берковіцу і на тому просторі проголосили комуністичну республику. Всіх їх там є 5,000 зоружених мовстанців.

Проти них вислано 4,000 війска, яке вже облягло „републику". Війску помагає також цивільне населенне.

РУМУНІЯ ХОЧЕ ПОМОГТИ БОЛГАРІЇ

СОФІЯ, столиця Болгарії, 27. вересня. — З Бук-арешту повідомляють, що румунське правительство заявило, що готове вислати на бажанне Болгарії своє військо на її територію, щоб помогти здавити комуністичні повстання.

Одначе тут сумніваються, чи правительство Станкова прийме таку пропозицію, бо і так вже майже здавило повстанне.

РОСІЯ ДІСТАЛА 28 МАЙНЕРІВ З АМЕРИКИ

МОСКВА, 27. вересня. — Сюди прибуло з Америки 28 фахових майнерів, котрі привезли зі собою 100 тон машинерії.

Вони поїхали на Сибір біля Томска працювати в Кузнецких копальнях.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тлн. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ХТО Є ІДЕАЛЬНИМ ЧЛЕНОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА?

Щоби бути ідеальним членом Українського Народного Союза, не вистарчає лишень ходити точно на всі збори відділу Українського Народного Союза, та сповняти точно всі свої обовязки, означені статутом Українського Народного Союза, як платити точно вкладки, читати ґазету, і т. д.

Щоби бути ідеальним членом Українського Народного Союза, треба кромі сього на кождій нагоді памятати причинитися до зросту Українського Народного Союза. Треба не стидатися та не лінуватися, але все й всюди аґітувати за своєю орґанізацією. Хто знає, як отворити свої уста, той може бути певний, що найде колись отворені уха.

І памятати треба, що член Українського Народного Союза, котрий говорить за Українським Народним Союзом, говорить за всіми членами та їх родинами, а тим самим говорить і за самим собою та своєю власною родиною.

КУДА ЙДЕ АМЕРИКА?

В місті Ворені, в стейті Огайо, сталася така подія: Хлопці-малолітки, забавляючися межи собою, привязали до телеґрафічного стовпа 10-літного Кирила Стодарта, закнеблювали йому уста, били, знущалися над ним так, що хлопця треба було відставити на лічення до шпиталю.

Повідомлена про подію поліція розвела широке слідство. Шукаючи за учасниками дикої забави, вона довідалася, що хлопці були замасковані та вбрані в довгі білі кереї, щось гейби члени потайної орґанізації Ку-Клакс-Клена. Мотив їх забави став ясний: діти бавилися в Кленсменів, і очевидно мусіли проявити типічну кленівську жорстокість.

Факт показує, куди заведе Америку орґанізація боязливої жорстокости, що підшиваеться під стопроцентове американьство, задержанне чистоти американської крови, протестантського впливу в політиці, і тим подібні кличі. Вислідом хуліґанських виступів буде загальне захуліґаненне Америки, жертвою якого впасти мусить та сама Америка, котру Кленсмени буцімто так дуже люблять.

Мимоволі насуваеться порівнанне з проґибіцією. Проґибіційні лідери хотіли теж одним почерком пера зробити всіх Американців тверезими людьми. Завдяки воєнним часам їм справді вдалося завести проґибіційний закон та заказати виробляти та продавати горівку. Здавалося, що Американці стали в один мент тверезими людьми.

На діліж Америка пє більше, як пила перед тим. Пють не лишень дозрілі, але й діти, бо горівку тепер роблять не в горальнях, а по домах. Словом скасовано бровари та горальні, та перенесено їх в доми. На місце кількох соток поставлено їх міліони.

Тепер уже чуємо загальне трубленне до відвороту. Ось Франц Янґ, помічник пароха католицької церкви св. Рафаеля в Шикаґо, здобувся на горожанську відвагу сказати свою думку прилюдно. Проґибіційний закон на його думку, се одна велика комедія. Він мусить бути змінений, бо інакше зі зневажування проґибіційного закона вийде загальне зневажуванне всіх законів.

Ку-Клакс-Кленська орґанізація та проґибіція се два явища, які показують, до яких тяжких суспільних явищ можуть довести загорілці, що свої хорі душевні енерґії хочуть висловити суспільною акцією.

ПОЛІТИКА З ПРОЦЕНТОМ

Коли в місяци квітни 1906. року землетрус навістив західне побереже Злучених Держав та зробив купу румовища з цвитучого міста Сан Франциска, японський Червоний Хрест розписав жертви на допомогу навіщеним Американцям. За короткий час зібрано 100,000 долярів на жертви пожару в Сан Франциско.

Сімнайцять літ опісля подібне нещастє навіщує Япан. Жертвою землетрусу, повени, пожару, — мало не всіх елементарних страховищ, які лише можуть спадати на людство, впали міста Токіо та Йокогама. Десятки тисяч людий згинули. Сотки тисяч бездомними жебраками, голодною товпою розлетілися довкола, як листє з дерева, в яке вдарив ґрім.

І тепер Американський Червоний Хрест розписав збірки на допомогу жертвам землетрусу в Япані. Хотів зібрати на сю ціль пять міліонів долярів, а тепер уже ся збірка виносить два рази тільки, що думано зібрати.

Сі два факти показують, що у відношенню межи народами благодійство приносить кращі проценти (рахуючи вже се на самі гроші) як політика ненависти, оружения, рабунку та війни.

В десятьміліоновім фонді для жертв землетрусу для поганських Японців жовтої раси можуть европейські народи приглянутися як в зеркалі своїй політиці. Французька політика в Рур, польська політика в Галичині та Волині, московська політика в Грузії та на Україні, — можуть з великою користю для себе призадуматися над плодами, які родять зі себе засів ненависти, засіяний рабунком, гнетом, утисками, з одної сторони, а плодами вирозумілости та доброї волі, з другої.

НА ДВА ФРОНТИ.

Співробітники та однодумці п. Вітика. — Знова „відомий український письменник" А. Харченко. — Маленевський-Басок і його блукання між фунтами та „здобутками революції".

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

II.

Семен Вітик не стоїть самотою, Він має співробітників і однодумців. Не сказати, щоб їх було занадто богато. Але є серед них кілька „імен", і це змушує звернути де-яку увагу й на них.

Ось ті імена: А. Харченко, М. Меленевський, А. Крушельницький, М. Луцкевич та Н. Суровцова. Ще є низка анонімів, псевдонімів та криптонімів, але з ними не можемо й не хочемо вдаватися в розмову. Їх статті та замітки надруковано, очевидно, для рахунку сторінок, щоб журнал виглядав поважнійше й не світив білими шпальтами. А ще можна думати — і то не без підстави, — що за цими псевдонімами, анонімами та криптонімами сховались названі вище особи. Тому, балакаючи до одних чи про одних, влучати-мемо в других.

*

Чи ви знаєте А. Харченка? Ні, ви не знаєте А. Харченка. Це — молодий, але подаючий надії український кооператор. Він був колись дрібним урядником „Українбанку" чи „Дніпросоюзу", виїхав по большевицькій навалі закордон (розуміється, дякуючи урядови У. Н. Р.), повештався якийсь час по чужих сторонах, швидко „зорієнтувався" і одним з перших „змінив дороговкази". Його статті стали появлятись у берлінських „Помиях", чи то-пак у газеті „Накануне", і кожда з цих статей намагалась внести замішаннє в ряди анти-большевицької української імiграції.

Хоч „Помиї" й називали свого нового співробітника „відомим українським письменником", але закордонні Українці знали, з ким тут мають до діла, й тому не звертали ніякісінької уваги на рептильне словоблудіє А. Харченка. На всяке чханнє, мовляли, не наздоровкаєщся.

Редакція „Помиїв", очевидно, скоро побачила, що зробила на „відомім українськім письменнику" поганий ґешефт — і незабаром перестала поміщувати його статті. Харченко зник — „подався в невідомім напрямку", як кажуть військові реляції.

Тепер він виринув на сторінках „Нової Громади". Не сказати, щоб побаченнє з ним було для нас дуже миле, та нема ради. Коли Семен Вітик не знайшов кращого товариша, то нам доводиться з цим фактом тільки числитись.

Харченко й на сторінках „Нової Громади" розводить ту саму провокаційну антимонію, яку розводив на сторінках україножерських „Помиїв". „Всі до дому, — гукає він, — всі до життя й роботи!... Час до дому! Великі завдання стоять тепер перед Україною і перед кожним вірним сином її"...

Які то завдання, про це А. Харченко говорить досить глухо й невиразно. Ясна річ, чому. Бо цих „завдань" у дійсности може бути лише два: або прислужуватись катам України — або наложити головою в льохах большевицьких чека. Говорити про це виразно якось не випадає, тому наш „відомий письменник" і цвенькає щось про те, що „державні мрії України здійснились", що „культурно-національна воля прийшла"...

Папір не червоніє: все стерпить, що на нім напишеш!

Щоб на власнім прикладі показати, як то добре живеться на радянській Україні, Харченко сам туди поїхав. І, натурально, зараз же листа до „Нової Громади":

„Гарно, весело у Київі!... Великий здвиг і зміна в громадянстві... Всі зрозуміли, що порятунок і майбутнє наше тільки в радянській владі"...

Чи так-таки й „всі", пане Харченку? А що ви скажете про того Українця-директора гімназії на Херсонщині, що недавно **повісився,** бо не міг витримати умовин істнування в совітськім раю? Що ви скажете про українську Академію Наук у Київі, яка ледве животіє й зовсім не є тої думки, що „гарно, весело у Київі"? Що ви скажете про те, що аршин перкалю коштує нині на Україні три пуди збіжа, а пара чобіт — 30 пудів, і що наші селяне ходять у рядні та лаптях, чого зпоконвіку не бувало? Що ви скажете про безнастанне виловлюваннє й вистрілюваннє **правдивої** національної інтеліґенції?

Шкода про це все питати Харченків. **Їм** справді живеться „гарно й весело"; що **їм** до народнього лиха, що **їм** до руїни краю! Вони — мудрі, вони — вміють пристосовуватись, вони — й Цигана батьком назовуть, аби жити „гарно й весело"...

•

Тепер дозвольте вас познайомити ще з одним мудрим чоловіком, паном М. Меленевським. Це також „людина з минувшістю", і то ще більш славною, ніж минувшість А. Харченка.

Меленевський (партійна назва „Басок") був одним з перших членів Р. У. П. (Революційна кУраїнська Партія3. Місця він, однак, у ній не загрів: вона, бачете, показалась йому занадто націоналістичною, шовіністичною, для нього, бачете, національне питаннє було „неістнуючим питаннєм". Тому він скоро перейшов до „Спілки" — особливої організації, заложеної при Російській Соціяльнодемократичній партії для роботи на Україні. У той час, як для Української С.-Д. Партії, що незабаром виросла з Р. У. П., українська мова, українська культура та українська національна окремішність були цінностями самі для себе, „Спілка" вважала це все „забобонами" й тільки **з примусу** користувалась українською мовою, щоб так лекше підступитися до українського селянина, до українського робітника.

До цеї „Спілки", що цілим своїм технічним і грошевим апаратом завзято поборювала українських національних соціялістів, пристав Меленевський. Тут він пробув довше — здається, аж до самої війни. Коли-ж вибухнула війна й приступив до праці „Союз Визволення України", то Меленевський несподівано опинився в цій організації й став завзятим „націоналістом". Участь у „Союзі" відкрила йому дорогу до теплої української посади, й на початку 1919 р. він виїхав до Лондону, як радник української дипльоматичної місії. Коли місія зїла призначені їй фунти, то бувший соціяліст і дипльомат кинувся на „бізнес" і, як кажуть, вийшов на тім не гірше, як на соціялізмі та дипльоматії.

Живучи в Англії та займаючись комерцією, Меленевський, природна річ, може бути цікавий для англійських торговельних кругів лише постільки, поскільки його можна використати для торговельних зносин з Росією згл. Україною. Але як йому бути посередником між Англійцями та большевиками, коли останні мають на нього „зуб" за його давнійшу політичну діяльність? Отож йому треба тепер зложити публичне „покаяннє"... І він його складає, користаючись тепер „Новою Добою", як він колись скористався Союзом Визволення України.

Як людина „друкована", що пройшла добру закордонну школу, Меленевський підступає до справи зручнійше від Харченка. Він не ляпає відразу „До дому!", а чемненько ставить запитаннє: „Куди йти?"... Мовляв, перше погляньмо, що і як, а тоді вже побачимо. Та, наговоривши сім мішків гречаної вовни, Меленевський приходить туди, куди прийшли й Вітик з Харченком, себ-то до господаревих ясел...

„Куди і з ким іти? — **З радянською владою для зміцнення цеї влади, а вкупі з нею й соціяльних, політичних та національно-культурних здобутків революції на Україні!"...**

Що вже там про „здобутки революції" говорити, пане Меленевський! Для вас і Петлюра був досить добрий, доки давав фунти, а коли не стало фунтів, то ви ще і з петлюриними гривнями та карбованцями робили незлі інтереси, заставляючи їх по чужих банках. Тепер, коли не стало ні фунтів, ні гривень, ні карбованців, то ви хочете погріти руки коло совітських фунтів, чи то-пак „здобутків революції"? Що-ж, з Богом, Парасю, як люде трапляються!

Радянин,

Матвій Костишин.

СЕРЕД БУРІ!...

(З хвиль перевороту на Україні).

Гуляло море, пінились филі,
Шаліла буря, байрак шумів,
В смертельні чари світ уповився,
Гармати гули, кріс гуркотів.
Кругом замовкло, пташка укрилась
Перед страхіттем лому кайдан,
Лиш Дніпр-Славута гуляв свавільно,
Радів над шастем наш дідуган.
Радів, що вскорі побачить діти
В руках з веслами на байдаках,
Свобідна пісня степом полине,
Гомін відібєсь у байраках.
Радів Славута, що Січ всміхнеться,
Вернуть до неї знов козаки;
Прибудуть в гості в синіх жупанах,
З ними богаті сагайдаки.
Радів, що вернуть, крикнуть молодці:
Нам не цураться гуцульських гір!
Там Лях знущаєсь над нашим братом,
Мститься без серця мов лютий звір.
Гейже молодці! бадьоро, сміло!
В ряди ставайте, док пора, час!
Рвімо кайдани, док сили стане!
Нехай не тиснуть братів і нас!
Знов відізвались кріси, гармати,
Кровця розлилась знову ріками;
Лани широкі стеляться трупами,
Могили свіжі ростуть рядами.

Шаліє буря; пінится море;
Дніпро гуляє, стогне гремить.
Невольник боресь за красшу долю —
Тілом, душею, серцем стремить.
Стреми! борися! топчи кайдани!...
Лани зорав ти: Перехрестись!...
І в бій за волю іди завзято
На кождім кроці сміло борись!
Вольности хвиля гостить до тебе;
Йди лиш на стрічу, не кладай рук!
А переможеш червоне царство
І переломиш ляцький канчук!
Годі свобідно у вольній хаті
З сімею тихо ти заживеш;
Козаком вільним будеш у себе
Й вільні ідеї ввік збережеш.

Джемейка, Л. Ай., Н. Й., 1921 р.

ДОПИСІ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Нова збірка на допомогу українській народній пресі в старому краю.

На деканальнім соборчику українських католицьких священників, що відбувся в Ню Йорку дня 25. вересня ц р., зібрані зібрали на заклик повернувшого недавно зі старого краю о. Володимира Лотовича, пароха Бруклина, свої жертви на підпомогу загроженій в своему існованню українській народній пресі.

Зложили на сю ціль отсі оо. дд.: по $5.00: о. Микола Підгорецький і Олександер Уліцький; Алексaндер Павляк $3.00; по $2.00: о. Михайло Лисяк, о. Евген Бартош, о. Іван Захарко, о. Волод. Довгович, о. Др. Й. Жук і о. Володимир Лотович; о. Йосиф Чаплинський $1.00. — Разом $26.00.

Гроші передано на руки о. Володимира Лотовича та постановлено переслати їх до Обєднання Українських Орґанізацій в Америці, щоби воно переслало їх разом з другими жертвами, які були або ще будуть зібрані на сю ціль, на означену жертводавцями ціль.

Присутний.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО САМІ І ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО УКР. НАР. СОЮЗА!

З ОБЄДНАННЯ.

СПРОСТОВАННЄ.

В розкидках Обєднання Українських Орґанізацій про порядок нарад Конґресу, який відбудеться дня 25. і 26. жовтня с. р. в Филаделфії, Па., при вичислюванню орґанізацій, управнени до висилки делеґатів, ПРОПУЩЕНО ПОМИЛКОВО ЗГОДУ БРАТСТВ.

Щоб не ширилось непорозуміннє, подаємо отсим до загального відома, що Згода Братств є також членом Обєднання і її відділи мають таксамо як і другі право висилати своїх делеґатів на Конґрес.

Повновласти для відділів вислано до центральної орґанізації в Олифант, Па., на руки о. М. Ґурянського.

ЗА ПРЕЗИДІЮ ОБЄДНАННЯ:

о. Лев Левицький, предс. **Т. Грицей,** рек. секр.

ПРИЗНАННЄ ЗА ОРҐАНІЗАЦІЙНУ ПРАЦЮ

VI.

В Шікаґо, Ілл. є 13 відділів У. Н. Союза. До найбільше активних зачисляєся Братство св.Стефана, відділ 221. У. Н. С. Цей відділ мав з кінцем червня 1923 р. 164 повнолітних і 38 дітей членів — разом 202 всіх обезпечених в У. Н. Союзі. В часі послідної кампанії єднання нових членів, то є в першій половині б. р. придбав 21 нових повнолітних членів і тим найбільше від других відділів в Шікаґо відзначився тай на признанне заслужив.

Це також оден із найстарших відділів У. Н. Союза. В рекордах його хвально записані є імена братів Кривовязів, Івана Гайовича, Дмитра Гоя і других. В склад теперішнього відділового уряду входять: Михайло Беряк, предсідатель; Ярослав Бас, касієр і Ілия Шпікула, секретар-орґанізатор.

ІЛИЯ ШПІКУЛА,
Секретар від. 221 У. Н. С.
род. Копичинці, Гусятин, Галичина.
Членом У. Н. С. від 29. січня 1913 р.

VII.

Братство „Сошествія св. Духа" в Акрон, Огайо, від. 295 У. Н. С. в послідній кампанії єднання нових членів, придбало до себе 20 і з кінцем червня ц. р. мало 73 повнолітних та 13 дітей — разом 86 обезпечених в У. Н. Союзі. Братство все мало вправних діловодчиків і не дуже ними перебирало. Довголітною працею для добра Б-ва в минувшині відзначились: Йосиф Стасишин, Григорій Мончак, Микола Даньків і другі. Тепер Екзекутивою того Б-ва є Ілия Гурин, предсідатель; Еміль Мельник, касієр і Олексій Цепко, секретар-орґанізатор. У тім Братстві як і в кождім старім відділі з перед реформи, цілий секрет поводження і сталого поступу, полягає на тім, що й загал членів це давні союзовці, щиро віддані орґанізації і вже вироблені парляментаристи, знають про своє й загальне добро орґанізації подбати.

ОЛЕКСІЙ ЦЕПКО,
Секретар від. 295 У. Н. С.
род. з Красной, п. Коросно, Галичина.
Членом У. Н. С. від 30. грудня 1916 р.

VIII.

Товариство „Любов" в Ню Гейвен, Конн., відділ 370. У. Н. С. Після кампанії єднання нових членів в якій придбав 20 нових членів, то є з кінцем червня 1923 р. складався з 85 повнолітних і 27 дітей членів — разом 112 всіх обезпечених. Користним для Т-ва і орґанізації діловодством в тім відділі давнійше відзначались: Яків Швець, Михайло Струганець, Михайло Сампара і другі. Тепер славно відділом управляють: Михайло Довгий, як предсідатель; Михайло Бойчук, як касієр і Микола Хабінець, як секретар-орґанізатор. Велика часть признання належиться загалови членів цего відділу, який складаєся з давних й досвідчених Союзовців ще з перед реформи.

МИКОЛА ХАБІНЕЦЬ, Секретар від. 370 У. Н. С.
род. Коцюбинці великі, Гусятин, Галичина.
Членом У. Н. С. від 31. грудня 1915 р.

ПЕРЕД ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СОЮЗА НАЦІЙ.

З ПРИВОДУ МЕМОРІЯЛУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ.

(Від власного кореспондента).

Дня 3. вересня почалися в Женеві щорічні Загальні Збори Союза Націй.

До сих зборів звернувся Президент Української Національної Ради Д-р Евген Петрушевич з меморіялом в справі українських земель, відданих рішенням Ради Амбасадорів з 14. марта 1923 р. „під суверенність Польщі", себто в неволю польської держави.

Сей меморіял, який посилаю рівночасно в українськім перекладі, знайдуть читачі на иншім місці „Свободи".

В сій статті хочу звернути увагу на провідні ідеї меморіялу.

Меморіял складаються з **3-ох** частий.

Перша часть містить **ПРОТЕСТ** проти рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923.

В протесті говориться, що те рішення **нарушує право самовизначення українського народу**, і вказується на те, що самі держави антанти признавали се право.

Зокрема щодо Східної Галичини зазначує протест, що Найвисша Рада Мирової Конференції зобовязалася дати населенню сього краю змогу виконати право самовизначення, отже рішення Ради Амбасадорів являється **недодержанням** сього зобовязання.

В **другій** части меморіялу представлена коротко історія відбудування української держави. Сим український нарід ствердив, що він ніколи не зречеться права до державної незалежности. Проти посягань Польщі на українські землі український нарід усе протестував. Після рішення Ради Амбасадорів заложили протест проти сього рішення: Українська Національна Рада і українські посли в польськім соймі в імени земель, відданих в польську неволю; правительство Української Соціялістичної Радянської Републики і Українське Товариство Союза Націй в імени всіх українських земель.

Покликаючися на сю волю українського народу Президент Української Національної Ради заявляє, що український нарід ніколи не погодиться з польським ярмом і всіми способами змагатиме до визволення. Від Союза Націй залежить, чи сі змагання до визволення будуть здійснені шляхом міжнародньої справедливости, чи шляхом оружної боротьби. Тому Президент звертається до Союза Націй, щоб він поробив заходи для направлення кривди, заподіяної українському народови рішенням Ради Амбасадорів.

Инакше — такий висновок виходить з сеї заяви — український нарід буде примушений розпочати оружну боротьбу за визволення.

Перша і друга часть меморіялу мають за ціль представити **прінціпіяльне** становище українських земель, поневолених Польщею.

Третя часть меморіялу має за задачу представити **теперішне положення українського народу в польській неволі** в тій цили, щоб домагатися від Союза Націй **облекшення** того положення.

Союз Націй має і право і обовязок розслідити положення українського народу під Польщею й зарядити міри для облекшення того положення, бо він має право й обовязок наглядати, чи Польща сповняє як слід ті міжнародні зобовязання, які вона взяла на себе щодо положення не-польських народів у польській державі.

Отже представлено в меморіялі, що Польща не дала Східній Галичині автономії, хоч Рада Амбасадорів ствердила, що Польща признала потребу автономії Східної Галичини; що виключила Українців від політичної амнестії, до якої була обовязана на основі мирового договору в Сен Жермен; що не держиться постанов договору з 28. червня 1919 про охорону національних меншостий в польській державі.

Меморіял з натиском зазначує, що всі ті міжнародні зобовязання Польщі не можуть вдоволити українського народу. Одначе се не увільняє Польщу від обовязку сповнити їх, і меморіял пятнує несповнювання їх Польщею.

З огляду на се меморіял ставить домагання, щоб Союз Націй вислав комісію для розслідження положення українського народу і примусив польське правительство сповнити ті зобовязання супроти українського народу.

Очевидно, се домагання облекшення положення українського народу під Польщею поставлено не значить, що український нарід може сим вдоволитися. Ні! Се є таке домагання, як коли-б хтось, невинно увязнений, домагався, щоби з ним по людськи обходилися в тюрмі. Се зовсім не значить, що він не хоче на волю!

Тому при кінці меморіялу ще раз ставиться принципільне домагання, щоб Союз Націй домагався від держав антанти **ревізії** рішення Ради Амбасадорів.

Стільки про провідні думки меморіялу, який надруковано французькою й англійською мовою для роздачі представникам держав на загальних зборах Союза Націй.

Женева, в вересні 1923.

Д-р Михайло Лозинський.

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У СТАРОМУ КРАЮ.

(Кореспонденція зі Львова).

"Краєвий Союз Ревізійний Домініканська ч. 11) є осередньою інституцією для цілого українського кооперативного руху. Він переводить ревізії в спілках, виєднує для них кредит, береже їх інтереси, видає свій "Кооперативний Часопис". В часі війни був "Ревізійний Союз" нечинний. У Відни вів у 1914. р. оден курс книговодчиків (2-місячний) для еміґрантів. В осени 1920. р. „Союз" відновлюється, пропаґує обнову кооператив на місцях і основує нові (в рамах обовязуючих законів), збирає дати про стан кооперації по війні. Предкладає дати кооперативному конґресови в Женеві (Швайцарія) на французький мові про розмір знищення війною, головно 1921. р. (під Польщею) українського кооперативного руху. Завдяки інтервенції Міжнародного Союза Кооператив із Льондону у польського правительства осягнено деяку спромогу праці в українській кооперації. До тепер обєднує „Союз" до 800 кооператив, які ревідує, дає їм повад юридичну обслугу, поради, орґанізує курси кооперації і для виобразування працівників у кооперації видає двотижневник "Господарсько-кооперативний часопис" (Рік III.). Рівночасно основується по повітам **"Повітові Союзи Кооператив"**. Вони на місцях виконують роботу по вказівкам львівської централі. "Повітові Союзи Кооператив" є в: Станиславові, Стрию, Яворові. Жовкві, Богородчанах, у Львові і ин.

"Союз Спілок для хову збуту худоби" нечинний. Роблять-ся заходи для віднови союза.

"Краєвий Союз Кредитовий" Львів Ринок ч. 10) оснований 1898. р. уділяє кредиту всім союзним стоварищенням, без огляду на обсяг діяльности.

НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

у Львові (Ринок ч. 36 власний дім) основана ще 1883. р. Діяльність торговельного союза сповняю від 1907 р. Обсяг діяльности „Нар. Торговлі" проявляється до війни головно в двох напрямах: 1) організація торговлі взагалі, основуванням власних складів і склепів та виховування торговельного персоналу. 2) орґанізаційна поміч при основуванню самостійних стоваришнь по містах і селах. "Нар. Торговля" має досі 19 складів (крамниць. у: Львові, Станиславові, Перемишлі, Тернополі (власний дім), Дрогобичі, Коломиї, Стрию (вл. д.), Снятині (власний дім), Самборі (власний дім) Рогатині, Бродах, Сяноці (власний дім), Городенці, Борщеві, Золочеві, Збаражи, Косові, Мостисках (власний дім) і Сокалі (вл. дім) В часі війни заложила була "Народна Торговля" до 500 кружків споживачів для використання приділів товарів першої неохідности. Кружки ці, зрештою, не виявили ніякої ширшої діяльности. З розвитком кооперативного руху в краю уявляє "Народна Торговля" стремління стати гуртівнею для кооператив. В 1922 р. зміняє відповідно свій статут, допускаючи у Надзірну Раду по половині делегатів різичних осіб і кооператив.

Пасічна Спілка з обмеженою порукою. Це новоосноване стоваришення. Міститься при вул. Зіморовича ч. 20. При спілці є відділ лічничого зілля. Робітня стоваришення є при вул. Словацького ч. 14.

Краєвий Союз Господарсько молочарський в Стрию. В 1921 році відновив діяльність, урухомив кільканацять молочарських кооператив у краю і працює дальше, щоби стати молочарською централею.

Полотно, селянська механічна ткальня, спілка з обм. пор. у Львові, основана заходами п. Олекси Павлюка 1920 р. Бюра: Львів, ул. Зіморовича 20., фабрика сільських полотен, Городецькій ч. 95 і 97. Торговля мануфактурою і експорт мотузя, пасів і т. п. при вуллену і конопель. Спілка перемінилась на фірму "Полотно" акц. сп. у Львові з основним капіталом 200,000,000 мп. Занятих є 30 фабричних робітників і 10 урядників, це важне товариство. бо найважніщі продукти нашої землі, перерібку зх узяло в українськи руки **"Земельний Гіпотечний Банк"** Львів, Підвале 3.) **Краєве Тов. урядників і священиків** Домініканська 11.) **Труд жіноча промислова спілка, робітня білля і костюмів.** (Ринок 39) **Достава**, торг. спілка церковних виробів, (Руська 20), **Земля** парцеляційне товариство (Ринок 43), **Народня Гостинниця** (готель, реставрація, каварня) **Костюшка ч. 1. і 1а.**

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ

МАВРА ЙОКАЯ.

(Переклад з мадярського)

ПЕРШИЙ ТОМ

ТРЕТИЙ ТОМ.

(70)

Обидва поклонники.

Другого дня о одинайцятій годині абат Самуель запросив знов своїх вірних до фякру і повіз їх до останньої инстанції, до впливової дами, одно слово якої у мiродайної ексцеленції значить більше, ніж найкраще складені промови всіх священиків і промовців.

Повози спинилися перед роскішною палатою. Воротар в ясно-червоній ливреї і медвжій шапці потягнув перед ними за дзвінок, і вони пійшли між двома шерегами мармурових кольон до сходів. Вони були також з мармору і вистелені подвійним килимом. Який щасливий був би дома вчитель, колиб він дістав кавалок цеї чудової, грубої ковдри на зимове пальто.

З боків сходів поставлені такі гарні статуї, що бідні люде були майже готові цілувати їм руки.

Цілий передвірок з сходами покритий шклом був натоплений, щоб гарні квіти в дорогих порцелянових вазонах не померзли.

Слуги з срібними аксельбантами стрінули в передпокою відвідувачів, яким сперло віддих, коли їх впровадили до приймомного сальону.

Тут не видно жадної стіни; всі стіни покриті коштовним квітчастим шовком, ґардіни зіпнуті богато позолоченими спражками, на шовкових шпалерах висять роскішні малюнки в золочених рамах. Горішні частини вікон оздоблені малюнками, як в богатих церквах, а проти вікон знаходиться великий камінь з білого мармору, на його карнизі стоїть дивовижний годинник з чарівною рухливою фіґурою на футералі і рівномірно тикає. Меблі з магаґоні. З стелі оздобленої такими гарними фресками, що роскішю є дивитися на них, спускається сторука люстра з тисячами шкляних призм. Як мусить це блищати, коли запалюють всі свічки.

Добрі мешканці долини Бонди ледви встигли оглянутися, як з другого сальону вийшов пан в елеґантнім чорнім фраку і білій краватці, який міг бути як не самим ласкавим паном, то принаймні його камердінером і запросив їх до другого сальону, де ласкава пані готова їх приняти.

Дверей тут не було в жадній кімнаті, лише портієри з важкого дамаску, з якого дома роблять церковні хоругви.

Другий сальон був ще більш чудовий. Стіни покриті сизосірим шовком, від стелі до підлоги сягаючі зеркала оправлені в квітчасті порцелянові рами, на різблених консолях стоять між ними білі мармурові статуетки, представляючі танцюючих нимф; долівка покрита мягкими килимами, по якім ступають як по мягкій травиці; камінь з чорного мармуру має срібні ґрати, меблі версальського взірця, стільці і столи з севрського порцеляну, поручи і ніжки їх оздоблені ніжними ґірляндами квітів і чудовими жіночими чолівками, кожда річ твір мистецтва; а на середніх і бічних столах стоять пестрі японські вази найріжнороднійших форм. В одній з віконних ніш стоїть акваріум з дивовижними морськими рослинами і золотими рибками.

Але бідні селяне не могли побачити це все одним поглядом, бо завдяки багатьом зеркалам вони гадали, що з трох иньших сторін в салю війшли ще три иньші депутації в свитках, з стількомаж прикрашеними золотими хрестами абатами.

Але подив кождого з них притягала до себе найбільше пані дому, що вийшла їм на зустріч.

Це була феноменальна красуня. Її застібнута до шиї фіолетова шовкова сукня була прикрашена коштовними плетивами, її буйне, чорне волосся спадало кучерами на шию і плечі; її обличчя було таке гарне, таке пориваюче, таке поважне, що погляду її неможна було витримати.

Алеж Петро Шафран пізнав її і тут. Знов вона! Дивиться, з яким шанобливим поклоном наближається до неї абат, як він схиляється перед нею, з якою серіозною міною він відчитує свою чепурно складену промову, в якій він поручає обороні ласкавої пані справу населення долини Бонди. На це ласкава пані відповідає дуже привітно і обіцяє всяку можливу інтервенцію; пильности їй в цій справі не забракне. Нарешті вона додала до цього: „Яж сама дитина долини Бонди."

При цім слові депутація в свитках запитуюче подивилась на неї і відповіла думкою сама собі: напевно вона донька чи жінка якогось з бондаварських маґнатів.

Лише Шафран думав собі: отже хто ти властиво? Вчора вечером ти співала в хмарковій сукні, стрибала, виробляла жарти, показувала свої принади роспустній, міській зволочи, яка дивилась на тебе навіть скрізь далекогляди, замісць того, щоб тримати капелюх перед очима, щоб не бачити тебе; сьогодня ти приймаєш депутації, вислухуєш серіозне прохання і обіцяєш свою протекцію просячому священику. Було серіозно те, що ти грала вчора? Чи лише комедією є і те, що ти граєш тепер з священиком і нами?

При цім сумніві Шафрану згадались дикуни на виспах Фіджі, з яких він перебуваючи там глузував за їх несвідомість. Як дивувалися дикуни, бачучи, що білий чоловік стягає шкіру з своєї руки і має під нею ще иньшу шкіру.

Таким-же дурним почував Шафран тепер самого себе.

Лише, що тут мова була про цілу шкіру.

Пан абат, який по всій видимости був дуже задовольнений результатом своєї місії, дав стоячим позаду нього знак виходити, і схилився шанобливо перед дамою.

Дама прошепотіла в цю хвилину щось до абата і лишилась позаду.

Абат схопив Петра Шафрана за руку і промовив до нього стиха:

„Ти, Петре, лишайся тут. Ласкава пані хоче сказати тобі пару слів."

Шафран гадав, що кров стрілить йому з голови. Голова йшла йому кругом, коли перед портієрою закриваючою двері він повернувся знов назад.

Коли иньші вийшли Евеліна поспішно підійшла до нього. Вона не мала вже навісної рукавички. Шафран міг відчувати оксамит її руки, коли вона стиснула йому його шорстку руку, він міг чути знов її голос, який він чув так часто, голос, яким вона могла так пустотливо, так привітно балакати.

„Ну, Петре! ти не скажеш мені навіть добрийдень?" промовила Евеліна і штовхнула здивованого Шафрана два рази в спину. „Гніваєшся ти ще на мене, Петре? Іди, не гнівайся. Лишайся у мене обідати; тоді ми випємо за наше помирення."

По цім вона просунула своє рамя під рамя Петра, погладила його по щоці гарною ручкою, по якій не було видно, що вона колись була шорсткою від роботи.

— — — — — — — — —

Згідно своїй обіцянці Евеліна казала звичайно завжде князю Теобальду, коли вона хотіла приняти когось в своїм сальоні.

Князь казав тоді завжде їй, чи він має щось проти того, чи ні.

Бувають же справжні прихильники мистецтва і порядні джентельмени (принаймні такі можуть бути), яких може приймати в своїм сальоні дама, що не живе в домі свого чоловіка, не ждучи від того пізнійшої небезпеки.

Князь був сам прихильником веселого товариства, і коли воно бувало складено відповідно до його смаку, він розважався добре, при чім Евеліна частувала гостей.

На цей день Евеліна заголосила князю двох відвідувачів, яких вона хотіла приняти у себе.

Одним з них був Петро Шафран.

Князь усміхнувся.

„Добре. Бідний хлопчина! Гостіть його. Це впливає на нього добре."

Цей не є небезпечний.

Другий є міродайна ексцеленція.

Тут вже князь підняв голову.

„Яким чином його ексцеленція приходить до вас?"

„Може він ворог жінок?"

„Навпаки! Його ексцеленція велика шельма, він лише неохоче показує це публично. Великі мужі, що повертають колесо долі, можуть мати такі слабости, але вони не повинні це зраджувати. Такий великий пан не може без жадного причинку дати впровадити себе до сальону гарної артистки, як звичайний відвідувач жокейклюба."

(Далі буде).

ПРОТИ ПОЛЬСЬКОГО НАСИЛЬСТВА

Західно-Українське Товариство Ліги Націй, член Міжнародньої Унії Товариств Ліги Націй, внесло такий меморіял до Союза Народів (Ліги Народів) у Женеві у справі насильного ограничення прав особистої свободи найвисшого достойника української греко-католицької церкви **Митрополита Андрія графа Шептицького й заборонювання Українцям Східної Галичини повороту до рідного краю** зі сторони Польщі:

Високий Союзе Народів:—

Західно-Українське Товариство Ліги Націй має честь звернути Високому Союзови Народів увагу на небувалі в правно-державних европейських відносинах факти знасилювання Польщею горожанських прав, повертаючих до рідного краю Українців Східної Галичини.

До найважнійших горожанських прав і свобід належить безперечно право свобідного повороту горожан до держави, до якої приналежать, право свобідного їх в ній побуту, з окрема в місци власного осідку, як також право особистої свободи.

Тимчасом Польща, вже по рішенню Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р. та всупереч всякому праву і принятим на себе міжнародним зобовязанням, не лише зборонює Українцям Східної Галичини повороту до рідного краю і не хоче їм видавати паспортів на поворот до Східної Галичини, але навіть посуває своє нарушенне горожанських прав кУраїнців Східної Галичини до того, що тих Українців, які одержали правильні паспорти, на границі польської держави арештує і не дозваляє їм на поворот до вітчини, та позбавляє їх права особистої свободи.

Вже від майже пяти місяців ходять делегати Українського Комітету поворотців у Відні до польського посольства й урґують там видачі паспортів для українських еміґрантів зі Східної Галичини на їх поворот до рідного краю і все досі без успіху. Ще в маю 1923 р. по зголошенню у віденськім польськім посольстві бажання повороту українських еміґрантів до краю, предложили українські еміґранти сьому посольству жадані ним документи як: свідоцтва приналежности, метрики і т. д., однак мимо сього, що подали вони якнайдокладнійші інформації що-до їх побуту закордоном, — ще й до нинішнього дня — не наспів від польського правительства дозвіл на видание сим еміграм паспортів на поворот до Східної Галичини. Тимчасом наша еміґрація, яка має безсумнівне право жадати видачі паспортів до краю, попадає у щораз то більшу нужду і злидні. Характеристичні є притім виясненя польського посольства у Відні, які воно дало делеґатам згаданого Комітету дотично деяких політичних українських еміґрантів. І так членів попереднього Галицького Уряду Д-ра Евгена Петрушевича скваліфікувало посольство як судово переслідуваних, за видані Галицьким Урядом відозви до Східної Галичини з часів, коли Східна Галичина ще не була передана під суверенність Польщі, то є: з часів перед рішенням Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р. Урядовців сього Уряду й инших українських еміґрантів скваліфікувало польське посольство також як політично заанґажованих і судово переслідуваних з причини їх діяльности з часів перед згаданим рішенням Конференції Амбасадорів у справі Східної Галичини. Ті заяви відносилися м. и: до Президента д-ра Костя Левицького, д-ра Романа Перфецького, посла Володимира Сінгалевича, д-ра Стефана Витвицького, прокуратора Льва Петрушевича, проф. Гриця Микетея, д-ра Ярослава Селезінки, д-ра Ярослава Подляшецького, Козьми Близнюка, директора Антона Крушельницького, Олександра Пісецького, проф. Івана Коссака, Гриця Куріци п. Краснопери, Кобздая й инших.

Заяви сі вказують найліпше як польське правительство хоче виконувати міжнародні зобовязання, які Польща приняла, а з окрема постанову артикулу 92. сан-жерменського договору, котрого виконанне Конференція Амбасадорів з 14. марта с. р. поставила в обовязок Польщі. Та артикул 92. сан-жерменського договору постановляє виразно, що держава, якій признано якусь територію бувшої австро-угорської монархії, до котрої належала між иншими також і Східна Галичина, не сміє потягати мешканців дотичної території за політичні вчинки, поповнені перед признанням їй тої території, до якоїнебудь відвічальности.

А вже вершком цілого поступовання Польщі супроти українських поворотців Східної Галичини, являється факт насильного ограничення польським правительством особистої свободи найвисшого достойника української греко-католицької церкви Митрополита графа Шептицького і всі ті шикани, яких дізнав Він у своїм повороті до рідного краю як на границі польської держави так і в її нутрі.

Митрополит Шептицький на доручення Апостольського Престола виїхав перед двома роками зі Східної Галичини до Америки як апостольський візитатор греко-католицької Церкви у Злучених Державах, Канаді і Бразилії, а в повброті з сеї візитації задержався в Римі в ціли зложення Папі звіту зі своєї апостольської візитації. Тут узискав Митрополит Шептицький на інтервенцію Ватикану від польського посольства в Римі візу на поворот до своєї митрополичої столиці у Львові, але в повороті до Східної Галичини тяжко захорів у Відні на елефантіязу й довший час мусів перележати у шпиталі Братів Милосердя у Відні. Стан недуги Митрополита Шептицького був так ґрізний, що приняти мусів послідне миропомазанне. На щасте відтак стан його здоровля трохи поправився, а що митрополичі обовязки покликували Його до краю, то змушений був Митрополит рішитися на поворот до Львова, мимо того, що тяжка недуга прикувала Його до ліжка. Тому казав Митрополит перевести себе в дни 22. серпня 1923 р. на зелізничий дворець і в спальнім возі підняв свою подорож до Львова.

Однак на польській границі в Дзедзіцах задержано Митрополита Шептицького й не дозволено Йому на дальшу подорож до Львова, а спальний віз, котрим їхав, відлучено від поїзду й уставлено на окремий тор та сам віз оточено поліційною сторожею, а Митрополитови і його секретареви Кридошанинови о. Ковальському заборонено всяку комунікацію зі світом і в сей спосіб формально Його арештовано. Увязнений враз з Митрополитом о. Ковальський навіть не міг задепешувати по лікаря для тяжко хорого Митрополита, котрого стан погіршився, а горячка піднеслася до небезпечної висоти. Тимчасом зажадав комісар поліції у Дзедзіцах рішення польського правительства з Варшави, що дальше мається з Митрополитом зробити, а польське правительство в нарушуванню особистої свободи найвисшого Князя греко-католицької церкви не дозволило Йому дальше їхати до Львова, до Його митрополичої столиці, а зарядило перевезенне Його під поліційною охороною до Познання, де інтерновано Його в польськім жіночім монастири.

Отсе насильство над Митрополитом графом Шептицьким виясняє найкраще інтервю польського міністра освіти Ґломбіньского у варшавській „Ґазеті Пораннєй" та його вислови в „Слові Польскім", в котрих він заявляє, що польське правительство не хоче впустити Митрополита до Його церковної столиці, бо „Поляки не можуть забути Митрополитови поведення і поступовання в часі українських баїв" і, що Митрополита Шептицького аж тоді може Польща впустити до Львова, „коли він зложить заяву, зобовязуючу Його до льояльности супроти Польщі". „Митрополит буде в кождім разі далеко від терену Галичини". Як сей міністер, так і міністер внутрішних справ Кернік мусіли самі публично признати, що Митрополит Шептицький зі свого боку доповнив усі паспортові вимоги на вїзд до краю, мимо сього однак польське правительство з політичних виключно мотивів, то є з мести за достойне оборонювання Митрополитом Шептицьким прав українського населення Східної Галичини на самовизначенне в часі, коли ще не запало було рішенне Конференції Амбасадорів з 14. марта с. р., не впускає Митрополита до краю. Щобільше, міністер польської держави Ґломбіньскі своїми висловами в часописі „Слово Польске" прямо зважився на арґумент проти допущення Митрополита Шептицького на поворот до Львова, що се викличе демонстрації зі сторони польського населення сього міста й тим кинув клич такої демонстрації.

Супроти повисших незвичайно ярких фактів нарушування польським правительством горожанських прав українських поворотців до Східної Галичини, зволить Високий Союз Народів підняти енерґійні заходи в ціли якнайскоршого усунення сих безправних актів польського правительства як супроти української еміґрації закордоном так супроти достойної Особи Найвисшого Князя української греко-католицької Церкви у Східній Галичині, Митрополита графа Шептицького, в ціли уможливлення Йому як також усім Українцям зі Східної Галичини якнайскоршого повороту до рідного краю.

Е. Чикаленко.

УРИВОК З МОЇХ СПОМИНІВ

В ч. 7 (29) „Українського Скитальця" д. А. Жук у своїх споминах „Вільне Козацтво", оповідаючи про офіцира І. Кузьменка, каже, що „або в тій частині, де він служив, або у військовій школі, де вчився, мусіли бути свідомі Українці, під впливом яких Кузьменко став свідомим Українецем".

Певніще всього, що Кузьменко скінчив Одеську військову школу, бо на півдні тодішньої Росії піхотні школи були тільки в Одесі та Гугуєві, і став свідомим Українцем під пливом **Л. Смоленського,** що був протягом 25 років професором історії в Одеській військовій школі, (від 1875 до 1900 року). Подаю в скороченню уривок з того, що записано про нього в моїх споминах.

• • •

Найвидатніщим учителем в нашій ґімназії був Л. Смоленський, всіма поважаний і люблений, відомий педаґоґ на всю Одесу. Коли він входив у клясу, то все затихало, наче завмірало й на його лекції раз-у-раз заходили й инші вчителі, а й сам директор і сідали на задніх лавах слухати, як Смоленський оповідає задане на будучу лекцію. Ми, учні, було й не счуємось, як мине година і дзвінок, на наш жаль перебє оповіданне Смоленського. Навіть в Одеській військовій школі, де юнкері до цивільних учителів ставилися з висока, як до „шпаків" і не зважали на них, Смоленського поважали і слухали з великою увагою.

Через своє „українофільство" Смоленський ніде в державних ґімназіях не мав лекцій, тільки ліберальний військовий міністер, відомий Мілютин, що при ревізіях військових шкіл бував на лекціях Смоленського й високо його ставив, держав його у військовій школі.

Як високо Мілютин цінував Смоленського видно з того, що коли одеський ґенерал-ґубернатор Тотлебен, повішавши 1878. року десятки інтеліґентних людий, сотні повисилав без суду на Сібір, то Мілютину треба було багато клопотатися, щоб визволити Смоленського й залишити його професором військової школи.

Хоч як тяжко було в ті часи учителям впливати на учнів у напрямку української національної свідомости, а тим більше у військовій школі, але я зустрічав кількох офіцирів, що тільки завдяки Смоленському поставали свідомими Українцями. А бувші учні одеської військової школи, знамениті артисти — М. Садовський, П. Саксаганський, белетрист М. Кравченко та надзвичайно талновитий, рано померший публіцист наш Трохим Зінківський (Певний) зазначили се і в друкові.

В широких колах українського громадянства Смоленський майже невідомий, бо він за своє життє не написав і рядка, після того, як йому по наказу куратора маґістерську діссертацію по історії визволення Болгарії, яку він подав одеському університетови в перші роки по скінченню університету.

А тимчасом се був один із найвидатніщих Українців, яких мені довелося стрічати в своїому життї; йому можна дорівняти хіба одного Дмитра Пильчика, фундатора друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Хоч обидва вони нічого не писали, але мали величезний вплив на своїх слухачів, яких вчили живим словом, а про майбутню долю України говорили як натхнені біблійні пророки й те їхнє живе слово багато людей завернуло до української свідомости та поробило їх горячими українськими патріотами...

Смолинський родився і вчився в Одесі, де його батько був директором ґімназії, а університет скінчив у Київі, де під впливом товаришів своїх В. Антоновича та М. Драгоманова став свідомим Українцем, але розумовим, бо української стихії у нього не було й він майже не вмів говорити по українському. Він завжди, жартуючи, казав, що він не Українець родом, а „одеський міщанин", але вважає своїм обовязком, як се писав у своїй знаменитій „Сповіді" В. Антонович, працювати для відродження українського народу, на землі якого живе і хлібом якого годується, тим більше, що його рідна Одеса заснована запорожськими козаками.

В Одеській Громаді (тайній українській організації) Смоленський був найвидатніщою особою, центром, ідеольоґом її, яка ним пишалася.

Для ілюстрації сказаного, роскажу про один момент життя тої Громади.

Коли відомий російський фільософ, родом Українець, В. Лесевич, обіздив 1898. року Росію, читаючи лекції, то Одеська Громада, бажаючи його навернути на українське питанне, запросила на своє врочисте зібранне. На ті збори у директора Сирітського Дому О. Андрієвського, зійшлися всі члени Громади з жінками, всього коло 60 душ.

Лесевич, що вмів і любив оповідати, ввесь вечір росказував про свою колишню участь у російській революційній роботі, про своє засланне на Сібір і т. и. Хоч ми з великим зацікавленнєм слухали його, але все поглядали на Смоленського з думкою — колиж то заговорить наш фільософ, але він мовчки слухав Лесевича.

Нарешті за вечерою, він привітав його довгою натхненою промовою, зазначивши в початку, що його витає як земляка, не випадковий збір Українців, а таємна орґанізована Громада, що як і всі Українські Громади, веде свій початок від тих українських громад-брацтв, що колись оборонили Україну від польонізації і спричинилися до повалення польської держави. Колись і сучасні Українські Громади оборонять Український Нарід від обмосковлення і спричиняться до розвалу й російської держави. Поки в Росії держати-меться абсолютизм, то наш нарід у своїй темноті збереже свою етноґрафічну стихію, як законсервований. Тепер українського руху не видко, він накритий, придушений урядовим, зеленим сукном, але він є і вже пускає кільце й парости крізь се сукно, а коли настане в Росії свобода, то український рух піде в широкі народні маси й буйно розцвите, приведе до відродження української нації, як се сталося з українським народом в Австрії після 1848. року, а згодом приведе і до розпаду російської держави.

Ми, члени Одеської Громади, що не раз чули сі думки Смоленського, дуже жалкували, що нема між нами стенографа, котрий записав би сю знамениту його промову. А на Лесевича зробила вона таке вражіннє, що вертаючись зі зборів він сказав:

— „Я давно чув про Смоленського, але не уявляв собі, що він такий високо інтеліґентний чоловік. Я був знайомий з В. Антоновичем, Драгомановом; обидва вони намагались зацікавити мене українським рухом, але я його уважав за дрібний партикуляризм і не сподівався, що його можна так широко освітлити, як се зробив Смоленський".

З того часу Лесевич взявся за вивчуваннє українського руху й, не знаючи української мови, написав ряд статтей на українські теми в московських журналах. В 1905. року вже перед смертю він говорив:

„Як тяжко бачити, що все своє життє йшов не тою дорогою, якою треба було йти й тільки перед смертю побачив свою помилку!"

• • •

Коли Смоленський міг зацікавити українським рухом Лесевича, вже старого чоловіка, видатного російського діяча, з давно виробленим світоглядом, то не диво, що молодих людий він захоплював і навертав їх до праці для відродження української нації.

Так, певне, захопив він і навернув до української свідомости і юнкера одеської військової школи І. Кузьменка.

(Укр. Скиталець).